

Aldona Puišytė: „Mano poezija nieko negali pakeisti, ji gali tik priminti, kad yra kur kas gilesnių dalykų, brangesnių vertybių už kasdienybės triukšmą“.

A.Puišytė-Grigaliūnė gimė 1930 01 04 Jurgeliškiuose (Jurbarko r.), poetė, vertėja. 1955 baigė Kauno medicinos mokyklą, 1955–69 dirbo Kauno vaistinėse, vėliau Literatūros muziejuje ir Kauno meno darbuotojų rūmuose. Elenos Aušraitės slapyvardžiu bendradarbiavo antisovietinio pagrindžio leidinyje Rūpintojėlis.

1986-ųjų „Poezijos pavasario“ laureatė už knygą „Įvardijimai ir sąskambiai“. 2005 metais – Lietuvos rašytojų sąjungos premijos laureatė už eilėraščių rinktinę „Palaimink žodį ir aidą“. 2005 metais apdovanota Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi, 2006 m. suteiktas III laipsnio Santakos garbės ženklas, pelnė Jono Aisčio premiją už aistiškos dvasios puoselėjimą kūryboje. 2007 m. - Lietuvos laisvės kovų dalyvės (rezistentės) teisinis statusas, 2008m. „Poezijos pavasario“ metu apdovanota Kauno apskrities už dvasingą poeziją ir ilgametę kūrybinę veiklą.

Išleido eilėraščių ir poemų rinkinius *Žalvario raktas* (1970), *Kur meta plunksną vieversys* (1978), *Po ažuolu – šaltinis* (1980), *Įvardijimai ir sąskambiai* (1985), *Neužmirštuolių skliautas* (1989), *Vigilijos* (1994), *Šviesa pro erškėtį* (1995), *Atminties vainikas* (1996), *Atodūšiai tyloje* (1996), *poezijos knygų vaikams Ledo mergelės* (1974); *Sidabro varpelis*, 1976; *Po lino žiedu*, 1981; kiti leidiniai -- *Tėvelio sodai*, 1998; *Balsai ir aidai: eilėraščiai* (2001), *Žodžio duona ir vynas: esė, straipsniai, interviu ir kt.* (2003), *Įsiklausyti: eilėraščiai* (2004), *vaikams Po baltu angelo sparnu: eilėraščiai* (2004), *Palaimink žodį ir aidą* (2005), *Baltojo Raitelio baladės* (2006), *Trobelė po kadagiu*, (2006), *Aukso kalavijas ir karaliaus karūna: istorinė apysaka vaikams* (2008).

Lyrikai būdinga eleginė nuotaika, maldos, raudos intonacijos. Dėmesys senajai lietuvių pasaulėjautai (jos ženklai – pramotė, sesuo, mitinės galios), kuri derinama su krikščioniška religine meditacija..

Poezija versta į vokiečių, čekų, vengrų, lenkų, gruzinų, estų, latvių, ukrainiečių, baltarusių, rusų ir kt. kalbas. Parašė libretą operai Kauko sakmė, pjesių lėlių teatrums (Saulė ledo bokšte, past. 1978; Juodoji karalaitė, past. 1987), VU Kiemo teatras 1987 pastatė misteriją Įvardijimai ir sąskambiai. Almanachuose ir žurnaluose paskelbė vokiečių, latvių, estų, gruzinų, rusų poezijos vertimų.

Aldona Elena Puišytė

AŠARUVĖ GIRIOS VIDURY

*Kur broliai parkrito, ten akmenys verkė.
Tik priešas žiūrėjo piktai prisimerkęs,*

*Jo žvilgsnis – akylas lyg vanago, suktas.
Tą žiemą virš Jurbarko juodvarniai sukos.*

*Dar vaikiškos rankos ten pynė vainiką
Padėti - prie žuvusio brolio... Bet liko*

*Vien kraujo spalva raudonoji ant balto
Viduržiemio sniego – sušalus... Išskeltų*

*Trispalvę tos rankos – nuplėš ir išniekins
Jų plėšriosios ordos. Boluoja tik sniegas*

*Su kraujo raudona... Žalios nei geltonos,
Kur motina klumpa sniegan suvaitojus.*

Nežabotos bolševikinės represijos prasidėjo tuoj po karo. 1944 metų rudenį suėmė tėčio pusbrolių Antaną Survilą iš Raseinių apskrities Graužų kaimo. 1918 metų savanoris areštuotas kaip buržuazinis nacionalistas. Po alinančių tardymų, tu pačių metų spalio 13 dieną nuteisiamas kalėti dešimčiai metų. Išvežtas į Gorkio lagerį, mirė 1946-aisiais. Tik nežinia – ar mirė? Gautos prieštaringos žinios: sušaudytas, mirė, nukankintas... Lieka nežinia.

O vieną vėlyvą pavakarę atėjo į mūsų namus artimas kaimynas iš Paantvardžio studentas Klemensas Juškys ir paprašė pagalbos. Papasakojo, kad buvo suimtas Kaune, kur studijavo. Kažkas jį išdavė. Čekistai, padarę kratą namuose, kur jis gyveno pas savo tetą Stūronienę, rado tuščią ir pradėtų pildyti dokumentų blankų, neužpildytų pažymėjimų, kuriais jis aprūpindavo partizanus. Suėmė. Po tardymų Kaune vežamam į Lukiškių kalėjimą pasisėkė pabėgti.

Buvo ruduo, javai jau iškulti. Šiaudai ir šienas sukrauti klojime. Tėtis, pasitaręs su Klemensu, nutarė čia įrengti laikiną slėptuvę. Jie triūsė klojime, o aš budėjau kieme stebėdama aplinką, kad nepamatytų pikta akis. Į slėptuvę įeiti padarė iš lentų tunelį, viską užkrovė šienu, juo užmaskavo ir įėjimą. Kai būdavo aplinkui ramu, Klemensas ateidavo į trobą pavalgyti, salkoje skaitydavo bibliotekos knygas. Virtuvėje po grindimis buvo nedidelis rūsys. Įeidavom į jį atkėlę dangtį ir nusileidę laiptais. Čia laikydavom lentynose sudėtus įvairius maisto produktus. Kilus pavojui, jis galėjo išokęs į tą rūsį laikinai pasislėpti. O klojimą po kiek laiko valdžia įsakė nugriauti. Po tuo klojimu esanti kolūkio žemė, ją reikia dirbama paversti. Juokinga, tyčia sugalvota priežastis. Tikriausiai piktas liežuvis paskundė, kad jame dienavoja ir nakvoja svečiai iš girios.

Pailsėjęs ir atgavęs jėgas, Klemensas išėjo į Kęstučio apygardos Pavidaujo būrį partizanauti. Pasirinko „Žaibo“ slapyvardį. Žuvo jisai 1949-jų gegužį Paslauskinės miške apsuptyje prie Stakių kartu su M. Pocevičium ir A. Sutkaityte. Kalbėjo, kad Klemensas pats nusišovė, nenorėdamas pakliūti gyvas čekistams į nagus, nes jau buvo patyręs jų žiaurumą tardymų metu. Jo kūnas gulėjo numestas Jurbarko turgavietėje. Kur užkastas – nežinia.

Nukautų ir numestų išniekinimui partizanų kūnus saugodavo sribai. Jie akylai stebėdavo, ar neateis kas nors iš artimųjų. Kai 1951-jų birželį žuvo Dargaitėliuose Girdžių būrio partizanas Vytautas Puišys-Dobilas, jo kūną numetė Girdžiuose prie varpinės, o tėvą sribai atvarė, kad atpažintų sūnų. Vėliau nuvežė ir numetė Jurbarko prie sribynės. Kur po to užkasė – nežinia. Jo seserį Vincenčą suėmė, nuteisė dvidešimt penkiems metams ir penkis metus tremties. Vargo Intos lageryje. Tėvus su dukra Levute ištrėmė į Sibirą.

Kitas Girdžių būrio partizanas – Kleopas Puišys suimtas 1949-jų spalio 10 dieną. Po aštuonių mėnesių tardymo, Ypatingojo pasitarimo nuteistas 25 metams. Išsiųstas etapu į Lugovo MVD lagerį, prapuole Sibiro platybėse. Sesuo Levusė 1956 metais bandė jo ieškoti, rašė malonės prašymą. Gavo atsakymą, kad išvykęs į Omsko sritį, o ten nerastas. Kur beras, juk dainavo: „Široka strana moja rodnaja...“ Pakankamai joje buvo lagerių pasmerktiesiems prapulčiai.

Lankydavosi pas mus partizanai iki subuožinimo 1952-jų pavasarį. Šauniai jie atrodė vilkintys gražiomis Nepriklausomos Lietuvos karininkų ir karių uniformomis. Tvarkingi, kariškai pasitempę. Ne vieną jų išvedė partizanauti rūpestis okupuotos tautos likimu. Tikėdami, kad iškovos Lietuvai nepriklausomybę, vylėsi jie pagalbos ir iš Vakarų. Ir kaimo žmonės tuo tikėjo, sakydavo: „Ateis amerikonas, padės išsilaisvint...“ Net datas nustatydavo: „Nuo pirmo jau tikrai...“ Po to: „Nuo penkioliktos...“ Klausydavo „Amerikos balsą“. Tauta, patyrusi 1940-jų okupacijos represijų siaubą, ieškojo būdų priešintis prievartai. Kovėsi karininkai, gimnazistai, studentai, mokytojai ir paprasti kaimo berneliai. Kovojo jie nelygią kovą, nes NKVD kariuomenė buvo gausi ir žiauri... Buvo ir tokių, kurie išėjo vengdami pakliūti į raudonąją armiją. Jau pačioje antrosios okupacijos pradžioje pradėjo prievarta gaudyti į ją jaunos vyrus. Mano kaimynas, papuolęs į tą kariuomenę, grįžo po kelių metų į žmogų nepanašus, visas sutinęs, praradęs sveikatą. Pasakojo su pasibaisėjimu apie patirtus pažeminimus, gyvenimą pusbadžiu.

Partizanauti išeidavo iš šeimos ir ne vienas, o keliese. Išėjo du broliai Puišiai iš Pavidaujėlio: Raseinių Miškų urėdijos urėdo pavaduotojas Antanas-Valentinas ir Vadžgirio bažnyčios zakristijonas Juozas-Justinas. Išeinančio partizanauti Antano žmona Marcijona Palubeckaitė, išlydėdama jį su dviem metų dukrele Valdereza, paklausė: „O kaip mudvi?...“ Ką galėjo atsakyti? Galbūt ir jam, kaip Juozui Lukšai-Daumantui, Lietuva buvo pirmoji mylimoji, kurią reikėjo ginti net gyvybės kaina? Abu broliai priklausė Kęstučio apygardos Pavidaujo partizanų būriui, kuriam vadovavo jų sesers Onutės Puišytės vyras Petras Stankus-Gruodis.

1946-jų birželio 15 dieną gaudynių metu persekiojant rusų kariuomenės garnizonui su sribais Šapališkėse Antanas buvo sunkiai sužeistas. Juozas galėjo pabėgti, bet nepaliko sužeisto brolio, susisprogdino granata kartu su juo, kad nepakliūtų gyvi į čekistų nagus. Išeidami partizanauti jie buvo pasižadėję, kad nepaliks bėdoje vienas kito. Abiejų brolių kūnai buvo numesti Butkaičiuose, vėliau Eržvilke. Užkasti Balandinėje. Prasidėjus Atgimimui ieškota, bet nerasta. Spėjama, kad kovos broliai iškasė ir slapta perlaidojo kitoje vietoje. Jų sesuo Onutė ėjo į vyro tėviškę Didlaukyje ir nuskendo Šaltuonoje. Jos vyras Petras Stankus-Gruodis, susirgęs apendicitu, mirė nuo komplikacijų Šimkaičių miško bunkeryje.

Antano Puišio žmonos Marcijonos Palubeckaitės tėvą Rapolą iš Pavidaujo 1946-tais tardant nukankino Raseinių kalėjime. Užėjęs sribų pulkas sudegino ir tėviškę. Jos brolis partizanas Vytautas-Vitoldas žuvo 1948 metais. Kitas brolis Juozas-Simas, LLA karys nuo 1943-jų, buvo Vaidoto rinktinės Mindaugo būrio vadas. Jo bunkeryje Šimkaičių miške 1951-jų žiemai apsistojo LLKS Tarybos prezidiumo pirmininkas, partizanų pasipriešinimo ginkluotųjų pajėgų vyriausias vadas Jonas Žemaitis, kurį jis rūpestingai saugojo ir padėjo palaikyti ryšį su partizanais. Nedideliame, neapšildomame bunkeryje gyveno keturiese. 1951-jų gruodį J. Žemaitį, ištikta insulto, čia slaugė medicinos sesuo Marija Žiliūtė-Eglutė. Kartu gyveno ir Juozo sesuo Elena, kuri rūpinosi jų buitimi. Virdavo jiems valgyti, eidavo ieškoti maisto, buvo jų ryšininke. Rūpestingai prižiūrimas J. Žemaitis sveiko. Tačiau Juozas-Simas Palubeckas agento Vaidilos (P. Narbuto-Rolando) 1953-jų gegužį buvo išduotas ir

suintas. Čekistų klasta apmulkintas jisai parodė bunkerį. Per ventilacijos angą įmetę granatą su migdomosiomis dujomis, čekistai iš bunkerio visus ištraukia užkabinę kabliais. Po tardymų Vilniuje Joną Žemaitį specialiu lėktuvu nuskraidino į Maskvą, kur jį tardė Lavrentijus Berija. Jonui Žemaičiui atsisakius bendradarbiauti su MVD, jis nuteisiamas mirties bausme. 1954 metų lapkričio 26 dieną sušaudytas Butyrkų kalėjime. Atgailaudamas dėl savo išdavystės, su čekistais bendradarbiauti kategoriškai atsisakė ir Juozas Palubeckas. Sušaudytas ir jis po savaitės tame pačiame Butyrkų kalėjime. Jo sesuo Elena nuteista kalėti dešimt metų. Marija Žiliūtė-Eglutė - dvidešimt penkiems metams. Rašau apie juos trumpai, nes plačiau galima pasiskaityti Nijolės Gaškaitės-Žemaitienės knygoje „Žuvusiųjų prezidentas“.

Iš gretimo Pažerų kaimo išėjo trys broliai Kvedžiai: Alfonsas, Izidorius ir Adolfas. Broliai Alfonsas ir Izidorius vienas po kito žuvo 1949-aisiais. Numesti Jurbarko turgavietėje, kur užkasti – nežinia. Devyniolikmetį jų brolių Adolfą nuteisė dvidešimt penkiems metams. Dirbo Džeskazgano vario ir švino kasyklose. Grįžo praradęs sveikatą.

Iš Pavidaujo išėjo partizanauti trys Kisieliaus sūnūs: Antanas, Juozas ir Telesforas. Telesforas žuvo 1946 metais. Juozas išsilaiškė iki Kęstučio apygardos sunaikinimo. Antanas 1947- tais sunkiai sužeistas pateko į nelaisvę. Nuteistas dvidešimt penkiems metams. Vargo Vorkutos lageryje kartu su mąstytoju Justinu Mikučiu, buvo tos pačios dvasios bičiuliai. Anksčiau už jį grįžęs į Lietuvą Mikutis rašė jam laiškus, siuntė knygas. Turėjo Antanas Kisielius vargų užslopintą literato talentą. Mokėjo vokiečių, prancūzų kalbas, bandė versti. Parašė autobiografinę knygą „Gęsta laužų žarijos“, išleistą Rašytojų sąjungos leidyklos 1999 metais.

Buvo ir tokia šeima: tėvai ištremti, vienas jų sūnus partizanas, kitas suimtas už antisovietinę veiklą, o trečiasis Raudonėje dirbo komsorgu ir keikė savo brolius, kad gadina jam gyvenimą. Kaip tame senolių pasakyme: vienos šeimos vaikai, o vienas kunigas, kitas – plėšikas.

Jei ateidavo pas mus didesnis partizanų būrys ir vakarieniaudavo troboje, vienas iš partizanų visada budėdavo kieme. Langus uždangstydam, kad nepamatytų klastinga *stukačiaus* akis. Kai būdavo aplinkui saugu, partizanai buvodavo troboje ant aukšto įrengtoje salkoje. Čia jie ilsėdavosi, skaitydavo knygas. Pamėgta ir svarbi partizanams buvo Bernardo Brazdžionio knyga „Per pasaulį keliauja žmogus“, o ypač jo eilėraštis „Šaukiu aš tautą, GPU užguitą...“ Juk būtent jie atsiliepė į poeto šaukimą „lietuvi burtis prie lietuviu, / Ir gyvą širdį prie gyvos širdies...“

Tėtis palėpėje buvo jiems įrengęs slėptuvę – atstumiama plati lenta atidarydavo ir uždarydavo jos angą. Jei imdavo smarkiai loti šuo ar pasirodydavo kas nors įtartino, vyrus perspėdavome ir jie sulysdavo į slėptuvę. Būdavo pavojinga, kai ateidavo skundikas pasidavėlis Vaznys, gyvenęs ištremtų Vilčinskų sodyboje. Vaznys visur šniukštinėdavo ir po to nešdavo surinktas žinias Jurbarko enkavedistams. Jei ko nors užsimanydavo, jam būtinai turėdavo išpildyti. Tėtis buvo gavęs dovanų gražią, raštais išraižytą ilgą lenktą pypkę. Vaznys ją pamatė ir užsigėdė jos sau. Teko atiduoti. Visi kaimynai nujautė, kad jis yra *stukačius*, bijodavo jo pragerto proto ir sukto liežuviu. Partizanai vieną naktį jį išsivedė...

Dienavodavo vyrai ir nakvodavo klojime. O kai valdžia įsakė klojimą nugriauti, buvodavo ant tvarto lubų sukrautame šiene. Jei aplinkui būdavo neramu, eidavo į toliau nuo sodybos neveikusią tėčio lentpjūvę. Nešdavau apsižvalgydama ten jiems valgyti.

Menu vieną šiurpią dieną, kai septyni miško broliai ilsėjosi ant tvarto lubų sukrautame šiene, vidurdieny atsivilko būrys girtų stribų. Pasišlaistę po trobą ir kiemą, paklausę, ar nebuvo užėję „banditai“, pareikalavo vaisių ir degtinės. Tėtis atnešė samagono, kurio visada turėdavo pasidėjęs juodai dienai. O aš puoliau į vasarinę virtuvę ruošti pietus. Kai susėdo prie stalo ir tėtis pradėjo pilstyti į stiklines samagoną, vienas iš jų, pamatęs drebančias jo rankas, piktai užriko: „Tėvai, ko tavo rankos dreba, gal banditus slepi?“ Bet tėtis nepasimetė ir atšovė: „Ką jūs, vyrai, jokių banditų nemačiau. Naminukę per daug pamėgau, pasidariau *alkogolikas*, tai ir dreba, kai išgersiu stiklinėlę iš karto praeis...“ Stribai nusižvengė ir puolė prie samagono su užkandžiais. Kai jie išsinešdino, nuėjome pas partizanus. Jie buvo pasiruošę mūšiui, reikėjo tik kibirkštis... Laimė, kad stribams nekilo mintis užlipti ant tvarto lubų patikrinti. O jie mėgo iešmais išbadyti šiaudus ir šieną ieškodami „banditų“. Būtų neišvengiamai įvykęs susirėmimas ir mūsų likimas nulemtas.

Kaimo žmonės partizanus visokeriopai rėmė, o stribų nemėgo, vadino juos paniekinamai „skribokais“, lakudromis. Nebuvo už ką juos ir mėgti, nes dauguma jų buvo žiaurūs, rodydavo savo galią. Ėjo dirbti stribais daugiausia visokie tinginiai, lengvo gyvenimo mėgėjai. Teko girdėti ir apie kelis jaunos vyrus, tapusius stribais, kad kariuomenės išvengtų. Bet pasibaisėjo tuo „darbu“ ir pasitraukė į mišką pas partizanus. Pasitaikydavo jų ir žmoniškesnių. Kai suėmė mano pusbrolių Zenoną Gudaitį už ryšius su partizanais ir uždarė Jurbarko stribynėje, pažįstamas stribas padėjo jam pabėgti. Gaila, kad nepaklausiau jo pavardės. Daug ką reikėjo išklausinėti, kol buvo gyvi liudininkai, kad kuo tikriau atsiskleistų gūdi ano meto realybė. Gyvenime kartais atsiveria visai netikėtų žmogaus elgesio momentų.

Beje, tas priverstinis naminės varymas stribams pavaišinti kaimo vyrus įpratino išgerdinėti. Vienas iš jų, pamatęs laikant neišgertą naminės stiklinę, piktai paklausė: „O pats kodėl negeri? Gal kokios *tručyznos* čia mums įpylei?“ Kad įrodytų, jog ne *tručyzna*, tekdavo išgerti. Taip prasidėjo naminės varymas, girtuokliavimai. Reikėdavo ja malšinti stribų rodytą galią, kad nesikabinėtų, nešniukštinėtų, nevadintų „rupūže buože“. Su okupantų garnizonu jie „šukuodavo“ miškus, dalindavosi subuožintų ir ištremtų ūkininkų turta.

Jei aplinkui būdavo nesaugu, partizanai buvodavo ir ilsėdavosi atokiau nuo sodybos buvusioje neveikiančioje tėvo lentpjūvėje. Joje buvo kur pasislėpti. Iš jos taip pat liko baugūs prisiminimai. Vieną dieną atėjo keli pažįstami partizanai, o su jais dar nematytas jaunas (18-20 metų) vaikinai. Simpatiškas, lieso veido, ilgokais šviesiais plaukais. Menu, bičiuliškai

su juo pasikalbėjom. Tubūt tada aplinkui nebuvo saugu, kad vyrai po vakarienės nuėjo miegoti į lentpjūvę, o sekantį rytą anksti išėjo.

Po kiek laiko suėmė tėtį už ryšius su partizanais ir uždarė Jurbarko sribynėje. Tardė, spardė, mušė, reikalavo prisipažinti. Iškvietė tardymui ir mane. Tardė rusas enkavedistas. Manęs nemušė, tik rėkė ir grąsino. Sakė žinaš, kad pas mus buvo „banditai“, nes vienas iš jų esąs suimtas. Jis mus ir išdavęs, nakvojęs su partizanais mūsų lentpjūvėje. Gązdino akistata su juo, bet kažkodėl to nepadarė. Gal tam partizanui buvo gėda ir jis atsisakė akistatos? O aš kartoju, kad esu našlaitė, mokausi vidurinėje mokykloje, į tėviškę retai sugrįžtu, jokių „banditų“ nemačiau ir nepažįstu. Lentpjūvė yra atokiau nuo sodybos, iš kur man žinoti, kas ten naktį gali užėiti. Pasirodo, kad ir tėtis kartojo tą patį: nieko nežinau, jokių „banditų“ nemačiau, giria nuo mūsų toli, duktė mokosi Jurbarke, esu našlys, gyvenu vienas, lentpjūvė neveikianti, toliau nuo sodybos, iš kur man žinoti, kas joje dedasi naktį.

Mane paleido. Tėtį, išlaikę apie tris mėnesius, irgi paleido, tardymų iškankintą, visą išmargintą mušimo mėlynom. Vėliau prisiminęs šiurpų tardymų laiką, apsisverkė ir pasakė: „Riūčiau (verčiau) gyvenime tris kartus, kai mirė mano mama ir jūsų mama, o trečiasyk Jurbarko sribynėje, kai visas sudaužytas gulėjau kampe numestas vos gyvas...“ Vėliau iš partizanų sužinojome, kad iš tiesų buvo suimtas ir mus išdavė tas tik vienasysk apsilankęs jaunas partizanas. O paleido mus, kad galėtumėte sekti, nes netrukus subuožino. Teko bėgti iš tėviškės nuo grėsusios tremties.

Bandžiau ieškoti Ypatingajame archyve mūsų tardymų bylos, bet paaiškino, kad yra tik nuteistųjų bylos. O jei nuteisė, tai nėra ir tardymo bylos. Pasakojo Raseiniuose gyvenęs giminaitis, kad jų miesto KGB bylas, prasidėjus Atgimimui, vežė už miesto ir degino. Gal ne vieno rajono mieste taip darė? Norėjau sužinoti ir apie mus išdavusio vaikiną likimą. Klausinėju išlikusių gyvų pažįstamų partizanų, bet nežinant vardo nei pavardės sunku ką nors išsiaiškinti.

Taip nuo 1952-ųjų pavasario mano ryšiai su partizanais nutrūko. Ir dabar atsimenu ne vieną šviesią bendravimą su jais valandą. Kartu šventėme Vėlykas, tyliai dainavome partizaniškas dainas. Kokios gražios ir graudžios buvo tos partizanų dainos: apie laukiančią motulę, žuvusį brolių apraudančią sesę, apie meilę tėvynei Lietuvai ir išsirinktą mergelei. Turėjau prisirašiusi pilną sąsiuvinį. Ne vieną jų mokėjau atmintinai ir dabar atsimenu. Visos jos nušviestos tauraus romantizmo šviesa. Tos dainos tuomet veikė ir mano rašytą poeziją, atsiliepdavo joje kaip aidas.

Intensyviausias partizanų kovų ir lankymosi laikotarpis buvo 1945-1947 metai, beveik iki 1949-ųjų. Vėliau jų gretos sparčiai retėjo, nes teroras žiaurėjo, daugėjo įskundimų, išdavysčių. Ėmė blėsti ir likusių idealistų ryžtas matant žūstančius vieną po kito kovos brolius, nesulaukiant iš Vakarų žadėtos pagalbos. Mažos tautos sūnūs guldė savo galvas nelygioje kovoje su galinga ir žiauria priešų armija. O didžiosios valstybės ir toliau žaidė savo neatsakingus žaidimus. Kankinami KGB rūsiuose, palūžo ir kai kurie partizanai, išdavė savo kovos bendražygius. Kaimuose pradėjo vaikščioti apsimitėliai „partizanai“ – provokatoriai. Atgimimo pradžioje sužinojau, kad jiems uniformas siuvo Maskvoje specialiu užsakymu. Kalbėjo apie jų žiauriai iššūduytas šeimas, sudegintas sodybas, kaltę suverčiant tikriesiems partizanams. Tuos juodus darbus vykdė tie patys sribai arba specialiai kagėbistų parengti smogikai. Taip čekistai siekė suklaidinti ir įbauginti kaimo žmones. O kartu ir apjuodinti partizanų atminimą, teisėtą jų kovą už tautos Nepriklausomybę...

Kažkas pataria viską krikščioniškai atleisti ir sakyti: „Atleisk jiems, Viešpatie, jie nežinojo, ką daro“. Argi nežinojo tie, kurie darė niekšybes laisvu savo pasirinkimu? Koks monstras kartais gali būti žmogus, kokia slėpinga pabaisa! Ar įmanoma žmogiškom svarstyklėm tas baisybes pasverti? Blogio mįslė neatspėta ligi šiolei. Ne veltui Biblijoje pasakyta, kad žmogaus širdis – tamsi bedugnė... Koks sukrečiantis yra pasiaukojantis divyriškumas. Ir koks pasibaisėtinas išlaisvinto blogio siautėjimas. O tarp šių dviejų nesueinančių krantų – likimų likimai...

*Surūdiję ir užlūžę
Kalavijų spinduliai...
Kas tą pikto laiko kaltę,
Neišdildomą, atleis? –*

*Melagingą lūpų garsą,
Bailią tylą tamsoje...
Žemė tik viena ir amžiams
Sužieduotas tu su ja*

*Kraujo ryšiais. O virš visko
Sklandanti laisva dvasia –
Tartum ugnys tos, kur lekia
Virš galvų mums erdvėse.*

*Ir nėra čia slapto veiksmo.
Viską suriša tvirtai
Broliai du – lopšys ir karstas,
Tos pačios gelmės krantai.*

Išoriškai žvelgiant daugumos partizanų likimai panašūs – žuvo arba suėmė, kankino, nuteisė, įkalino... Bet kas žino, ką kiekvienas iš jų išgyveno? Kaip atsilaikė toje kančių jūroje tie, kurie nieko neišdavė? Ką jie mylėjo, kuo tikėjo, ko vylėsi? Ką išgyveno šiurpioje akistatoje su mirtimi? Kaip atlaikė netekties sielvartus jų motinos, seserys, žmonos? Kiekvieno iš jų patirtas kančias iš tiesų žino tik Tas, kuriam žmonių širdys kaip atverstos knygos...

O kaip jautėsi tie, kurie troško atsilaikyti, nieko neišduoti, bet neatsilaikė? Lemtingą akimirką ilgai tylėjusios sučiauptos lūpos ūmai atsivėrė, nes jų budeliai buvo pernelyg klastingi ir žiaurūs. Ką jie mąstė vėliau žvelgdami į savo brutaliai sudaužyto savo gyvenimo šukes? Negailestingiems prievartos vykdytojams buvo svarbu bet kokiom priemonėm palaužti žmogų.

Mes, likusieji gyvi, buvom beginkliai grėsmingoj prievartos ir melo imperijoje, pavergusioj taikią tautą. Smaigstė mus žvilgsniai įtarūs, sekė budrios skundikų ausys. Virš mūsų galvų nuolat švytravo prievartos pjautuvo ašmenys aštrūs. Siautėjo nugalėtojai virš užgrobtos mažos tautos, išniekintos jos žemės... Po partizaninio karo išlikę gyvi privalo paliudyti, kas čia iš tiesų buvo padaryta.

Norėčiau tą šiurpų laiką pamiršti. Bet iš atminties gelmių išskyla nugandinto kaimo tyla tarp giraičių. Net šunys neamsi. Ir jie įbauginti prievartos kirčių. Ant žuvusio partizano, numesto bažnytkaimyje prie šventoriaus, veido leidžiasi snaigės. Šventoriaus kapinaitėse palaidoti jo senoliai. Bet jam nebus leista atgulti šalia. Ir bažnytkaimio varpinė nugandinta tyli. Nebus egzekvijų, nevirpės žvakių liepsnelės prie karsto. Lakudra stribas saugo jį ir vograuja pragertu balsu: „Pasaulį seną išardysim...“ Ir ardo, ir ardo, tik nieko tikro ir patvaraus nepastato ant griuvėsių. Motina, atvartyta atpažinti žuvusio sūnaus, stovės kaip stabo ištikta be ašarų, kol parkris šalia ant gruodo ir neatsikels. Vienišoje sodyboje prie girios krūpsėdama dega žvakelė brolio atminimui ir sielvarto ženklui... Kas visa tai man primena? Užrašyti įsako, kad neprapultų užmarštyje. Gūdi ta istorijos gelmė, paženklinta krauju, baugu į ją žvelgti – ar joje atsispindėję mūsų veidai turi pakankamai rimties, atsakomybės ir meilės, pagaliau, iškentėtos išminties?

*Vienas kraujo lašas būt tave nuplovęs,
O varge jo vieno tu pasigedai,
Nors stiprybę sėmėm iš gilios senovės –
Liko netesėti mūsų pažadai...*

Taip sopulingai dejavo už Atlanto Jonas Aistis. Iš tiesų plovė tautos sopulius ir žaizdas, nors ir pavėluotai, ne vienas lašas, o visa upė miško brolių kraujo. Pažadėję mirti už Tėvynę, jie savo pažadą ištesėjo paguldydami galvas nelygioje kovoje... Lyg už ledinės sienos prapuolė tauriausiųjų veidai, išalo į amžino išalo gruodą jų širdys. Kiek buvo jų, sušaudytų, nukankintų, užkastų be budynių žvakės, be egzekvijų, be maldų? Tūkstančiai be kaltės „kaltųjų“. Paženklintieji skaičiais. O už kiekvieno skaičiaus, kiekvieno vardo ir pavardės – nepakartojamas, vienintelis žmogaus likimas. Teaidi jų vardai mūsų atminty kaip sielvartinga tautos kančių litanija...

Gal gyvieji ir esantys Amžinybėje sielų sąskambiais kartais susišaukia? Gal žuvusieji buvo kartu su mumis ir Atgimimo aušroje mušant valandai lemingai? Tas didingas ir dramatiškas kovų už Lietuvos laisvę laikotarpis tebėra gyvas mano širdyje. Tautai atgavus Nepriklausomybę džiugu man buvo gauti Lietuvos laisvės kovų dalyvės teisinį statusą. Džiaugiausi ir tuo, kad neparašiau nieko sovietmečio absurdams ir melui pašlovinti. Todėl mano pavardės nėra (kur yra ne vieno žinomo poeto) storoje knygoje „Grūto parko lyrika“. Mano kelias į literatūrą buvo dygus ir kietas... Prisimindama žuvusius miško brolius, aš kartojau ir kartosiu: visada būsiu jų, tada pralaimėjusių prieš galingą prievartos jėgą, bet dvasiškai laimėjusiųjų pusėje. O jų laimėtą kovą patvirtino XX-jo amžiaus pabaigoje atgimusi mano tauta.

KOLCHOZAN ARBA Į SIBIRĄ

Berods 1947-taisiais, prasidėjo prievarta varymas į *kolchozus*. Ūkininkai priešinosi, kol galėjo, visaip išsisukinėjo. Tada okupacinė valdžia juos apdėjo nepakeliamomis pyliavomis valstybei, ūkį apmokestino dideliais mokesčiais. Nesugebant „atsiskaityti“ su valstybe, ūkininką pavadindavo sabotažniku, subuožindavo, suimdavo ir nuteisdavo kalėti. Visą turtą konfiskuodavo, šeimą ištremdavo į Sibirą. Ūkininkai turėjo rinktis Sibirą arba *kolchozą*. Menu savo kelionę žiemą į Jurbarką mokėti mokesčių ir grįžimą jau pritemus. Žėrėjo šaltai žvilgančios sniego lygumos tokioje pat šaltoje mėnesienos šviesoje. Spaudė speigas. Buvo slidu. Sartis kažkodėl vis sustoja ir atsigrežęs žvelgia į mane liūdnom akim. Tarsi nujautė mano liūdesį ir norėjo paguosti. O aš jaučiausi tokia vienu viena nejaukiausiai speiguotame, grėsmingame pasaulyje. Bijojau tose apledėjusiose lygumose paklysti... Vieną dieną netekome ir to vienintelio likusio Sarčio. Nusavino visą ūkio inventorių. Reikėjo viską atiduoti: plūgus, akėčias, vežimus, brikeles, roges. Išsivedė arklius, pasiėmė net pakinktus ir balnus. Vėliau graudžiai raudėjo sodiečiai prie griaunamų sodybų.

Ginkluotų stribų lydimi atvažiuodavo iš Jurbarko aktyvistai, raudonųjų gurguolių organizatoriai į ūkininkų sodybas ir atimdavo iš jų iškultus javus. Atburgzdavo jie su sunkvežimiu, grūdus susipildavo į maišus, sumesdavo į sunkvežimį ir išdardėdavo Jurbarko linkui. Raudonosios gurguolės vežė iš ūkininkų atimtus grūdus valstybei. Laikraščiai tada rašydavo su koku „džiaugsmu“ ūkininkai tuos grūdus atiduoda. Žmonės dalį grūdų paslėpdavo, kad liktų bent sėklai ir netekėtų badauti. O aktyvistai ūkininkus visaip gązdino, spaudė ir mulkino. Atmenu ir jų aprangą: rudos kareiviškos kelnės, kerzavi batai, mėlynas frenčius su raudonom siūlėm.

Važinėjo ir buvęs mūsų lentpjūvės darbininkas Jonas Ananka. O vieną dieną, susitikęs tėtį Jurbarke, jis pasakė: „Jeigu ne aš, Puišy, tu būtum seniai Sibire prapuolęs. Tai aš tave gelbėjau, braukiau tavo pavardę iš vežti parengtų buožių sąrašų...“ Gyrėsi sakęs valdžiai, kad Puišys buvo geras šeimininkas, jo ne tik neskriaudęs, bet visaip šelpdavęs. Žinoma, tėtis atsidėkodamas vežė tada Anankai didelį krepšį ūkio gėrybių ir butelį degtinės. Jonas Ananka prieš sovietų okupaciją dirbo virš penketo metų tėčio lentpjūvėje. Buvo darbštus ir nagingas, su tėčiu gerai sutarė. Mokėjo kalviauti. Menu jį švilpaujantį ir tvarkantį mūsų brikelę, dedantį jai naujus ratlankius. Kilęs iš neturtingos šeimos. Gyveno jie vargingai nedideliėje trobelėje prie miškelio. Buvo nemažas būrys vaikų.

Nežinau kaip ten buvo iš tiesų su tais trėmimo sąrašais, gal jis ir braukė mūsų pavardę? Tik nesuprantu, kodėl jis neapgynė nuo subuožinimo 1952-ųjų pavasarį? Jei nebūtume pabėgę, būtume pakliuvę į tų metų tremties ešaloną. Jonas Ananka tada buvo svarbus to meto sovietinis veikėjas Jurbarke, dalyvaudavo išbuožinime, trėmimuose. Jis kaip liaudies teismo teisminis vykdytojas dalyvavo Elenos ir Bernadetos Puišyčių turto konfiskavime (minimas jų byloje). Jo sūnus buvo Skirsnemunės stribas.

Agitatoriai prievarta varydavo žmones į rinkimus balsuoti. Žmonės išsisukinėjo, eidavo nenoriai, tik iš baimės. Kaip žinia, rinkimų rezultatai nuo jų ir nepriklausė. Nors nebūtų atėjęs nė vienas, vis viena skelbs laikraščiai, kad balsavo vienbalsiai – beveik šimtu procentų. Su ginkluotų aktyvistų palyda (bijodavo partizanų, sukliudžiusių ne vienų rinkimų „sklandžią“ eigą) vežiodavo po kaimus balsadėžes, rinkimų būstinėse siūlydavo vienam balsuoti už visą šeimą. Juokėsi žmonės, kad siūlė vienam pabalsuoti ir už visą kaimą. Vienu žodžiu – komedija už dyka. Bet ir sunkiame gyvenime išlieka žmonių širdyse gyvas troškimas gyventi. Kaip ir visais laikais, jie mylėjo, tuokėsi, augino vaikus. Iš už darbadienius, vadintus „vargadieniais“, gautų menkų uždarbių šiaip taip vertėsi suvargę *kolchoznikai*. Šį tą pasisodindavo nenusavintų arų sklypelyje. Apsukresnieji ir šiek tiek pasivogdavo iš valdiško *kolchozo* aruodų. Arė nusavintus savo laukus, sėjo rugį ir kvietį ne sau, o viską suryančiam okupacijos monstrui.

Negaliu pamiršti baimės naktų, kai prasidėjo trėmimai. Džiovindavau *cukorius* juodai dienai, jei netikėtai užklyptų. Nenakvodavom tada namuose. Pasiėmusi apklotą gulėdavau rugių lauke. Keistos buvo tos bemiegės naktys gulint atvirom akim ir žvelgiant į žėrinčius žvaigždynus. Su aibe klausimų, kuriems neturėjau atsakymo. Žvelgi išplėstom akim, ieškai žinomų žvaigždynų, kad nors kiek užsimirštum. Pirmiausia žvilgsnis užkliūva už apvirtusių *Grįžulo Ratų* Šiaurėje. Vadinom juos ir *Grigo Ratais*, *Perkūno Ratais*. Vaikystėje, vaizdingų mamos pasakojimų prisiklausiusi, tikėjau, kad tuose Ratuose sėdėdamas Perkūnas darda žvaigždžių deimantais grįstu taku, todėl toks garsus griautinio grumėjimas, jo Ratai skelia net žaibus. O labiausiai akį traukė *Paukščių Takas*, vadintas *Vėlių Keliu*. Žiūrėdavau ir spėliodavau, kur tuo Keliu nukeliavo mano mama. Žinojau žvaigždynus ne mokslininkų, o paprastų išmintingų žmonių sugalvotais pavadinimais. Tų, kurie gyveno Visatoje tarsi namuose. Todėl ir žvaigždynų pavadinimai buvo artimi jų gyvenimui ir darbams: *Šienpjovių*, *Artojo ir Jaučių*, *Kūlėjų ir Spragilo*, *Grėbėjų*, *Bičių Spiečiaus*, *Kiškio*, *Didžiojo Šuns*, *Avino*, *Vandenio* žvaigždynai. Sukėlė jie į dangaus skliautą ne tik savo darbus, pagerbė ir gyvulėlius. *Dangaus Svarstyklių* žvaigždyne buvo sveriami gerieji ir blogieji žmonių darbai. O *Dievo Darželio* žvaigždyne iškeliausieji iš šio pasaulio *Vėlių Keliu* varguoliai augino gėles, *Žinyčios* žvaigždyne šventąją Ugnį kūreno... Nusileisdavo *Vakarinė*, patekėdavo *Aušrinė*, prieš saulei tekant sužibėdavo *Sietynas*. Žiūri, žiūri, kol užsimerkia akys. Dažnai tik paryčiumi.

Būdavo gūdu aplinkui sodybose įnirtingai lojant šunims, burzgiant sunkvežimiams. Ką žinai? Šiąnakt kaimynus, o ryt gal tave? Iš tiesų vieną rytą sužinojome, kad ištremti artimi kaimynai Vilčinskai ir Vasiliauskai nuo tos pačios Antvardės kranto iš gražių sodybų. Vilčinskų sūnaus Jono, baigusio Jurbarko gimnaziją, trėmėjai nerado namuose. Ištrėmus tėvus ir seserį Vladę, jis išėjo partizanauti, buvo paskutinis Kęstučio apygardos partizanų vadas.

Mažame mūsų kaime nei aplink jį nebuvo stribų nei troškusių tarnauti sovietams. Tad *kolchozui* valdininkų iš pradžių teko atsiųsti iš kitur. Taip ištremtų Vilčinskų sodyboje atsirado girtuoklis ir skundikas Vaznys, kurio bijojo visi ūkininkai. Atkeltas apylinkės pirmininkas Kazimieras Jakaitis apsigyveno ištremtų Vasiliauskų sodyboje. Šis buvo žmoniškesnis, lengvai įsijungė į kaimo bendruomenę.

O už okupantus tada net gyvulėliai buvo jautresni. Ištremtų ūkininkų sodyboje liko ištikimas tų namų sargas šuo. Kaimynai nešdavo jam maisto, bet jis nieko neėdė ir negėrė. Staugė be perstojo, kol atgulė prie sodybos vartų, save pasmerkęs bado mirčiai. Jo meilė žmogui buvo didesnė už trėmėjų neapykantą.

Iš spaudai rengiamos memuarinės eseistikos knygos „KĄ GYVENIMAS ĮRAŠĖ“

Paskutinis Kęstučio apygardos partizanų vadas

Paskutinis Kęstučio apygardos partizanų vadas Jonas Vilčinskas-Algirdas partizanų tapo devyniolikos metų, o žuvo dvidešimt trejų. Jis buvo mano vaikystės ir žaliosios jaunystės dienų bičiulis. Gimė ant to paties Antvardės upelio šlaito įsikūrusioje gražioje darbščių ūkininkų sodyboj Paantvardžio kaime. Ir tapęs partizanų pokario metais lankydavosi mano tėviškėje. Buvo švelnaus būdo, santūrus, mėgo poeziją, skaitydavo mano tėviškėje paliktas dėdės kunigo dr. Jono Puišio bibliotekos knygas. Menu paskutinį mūsų susitikimą 1952-ųjų pavasarį. Atnešė naują partizanų laikraščio „Laisvės varpas“ numerį. Kalbėjo, kad reikia ieškoti naujų pasipriešinimo būdų tarp legaliai gyvenančių asmenų ir apie būtinybę išsaugoti pagrindžio spaudą. Tą dieną jis kažkur skubėjo. Mačiau jo veide susirūpinimą ir liūdesį. Susitarėme greitai laiku vėl susitikti.

Deja, gegužės pradžioje, „nubuožinus“ mano tėvą, man pačiai teko bėgti iš tėviškės nuo grėsusių represijų. J. Vilčinskas, 1948 metais baigęs Jurbarko gimnaziją, dirbo Šakių rajono laikraščio redakcijoje. Buvo padavęs pareiškimą mokytojauti. 1949-ųjų pavasarį ištrėmus jo tėvus ir seserį, išėjo partizanauti į Pavidaujo būrį. Buvo jautrios širdies svajotojas, pasirinkęs Svajūno slapyvardį. Tik vėliau, pajutęs partizaninių kovų rūstį, gal turėdamas omeny kunigaikštį Algirdą, pakeitė Svajūno slapyvardį į Algirdo.

1949 m. balandžio 20 d. jis rašo į Sibirą ištremtam bičiuliui Domui: „(...) gal greit pavyks nusikratyti geležinę grobiko leteną, gal vėl laisvos lietuviškos dainos galės skambėti Lietuvos arimuose, gal nuskriausta, nuvarginta, apiplėšta ir nukankinta šalis išvys laisvės saulės spindulį (...) Aš, Domuk, būdamas tėvynėje, pasistengsiu atiduoti visas jėgas jai, pasistengsiu atlikti savo, kaip lietuvių, pareigas“. J. Vilčinskui-Algirdui sekti per metus NKVD skyrė trylika (velnio tuzinas!) agentų. Vienas jų, „Viesiolyj“, 1950 m. balandžio 13 d. praneša: „Vilčinskas Jonas iki 1949 metų dirbo mokytoju Šakių rajone, ištrėmus tėvus stoji į bandą, šiuo metu vaikšto po Paantvardžio apylinkę ir lankosi Puišiaus Andriaus sodyboje (klaidingai užrašyta pavardė, turi būti Puišio – A.E.P.). Vilčinsko tėvas - Kazys gyveno Paantvardžio kaime, 1949 metais ištremtas kaip buožė“.

J. Vilčinsku-Algirdu labai pasitikėjęs generolas Jonas Žemaitis-Vytautas pasirinko jį atsakingoms ryšininko pareigoms. Paskiria Vaidoto rinktinės vadu. Ne sykį jis lydi Žemaitį jo kelionėse pas partizanus: 1950-ųjų balandį į Veliuonos valsčiuje esantį Birbiliškės mišką. O 1951 metų rugpjūtį J. Žemaitis apsilanko Smekinės girioje, kur J. Vilčinskas-Algirdas inspektuoja būrius. Jis paskiriamas Kęstučio apygardos vado pavaduotoju, Jūros srities štabo nariu, vėliau to paties štabo viršininku. 1951 m. lapkričio 29-ąją J. Vilčinskas palydi J. Žemaitį į susitikimą su „Tauro“ vyrais. Tūnodami šlapiuose krūmuose prie Nemuno, laukė dvi naktis, bet „Tauro“ partizanų nesulaukė. Įvyko lemtinga klaida – buvo sumaišytos susitikimo datos. Tada jau ėjęs Kęstučio apygardos vado pavaduotojo pareigas, J. Vilčinskas-Algirdas palydi J. Žemaitį-Vytautą žiemoti pas Mindaugo būrio vadą Juozą Palubecką-Simą Šimkaičių miške. O 1951 m. gruodžio 8-osios naktį J. Žemaitį, išėjusį iš bunkerio pakvėpuoti grynu oru, ištinka mikroinsultas. J. Palubeckas skuba į Šimkaičius per ryšininkę Genę Stankutę pranešti J. Vilčinskui apie J. Žemaitį ištikusią nelaimę.

1952 metų balandį aplankęs Žemaitį, Vilčinskas aptaria su juo svarbiausius reikalus. Konspiracijos sumetimais sutaria, kad be būtino reikalo bunkeryje nesilankys. Už 300 metrų nuo jo medžio kelme įrengia „pašto dėžutę“, kurią tikrinti sutaria kiekvieną trečią dieną. Gegužės 23 dieną Vilčinskas rašo laišką Jūros srities vadui A. Bakšiui-Klajūnui: „Pusantrą mėnesio pravaikščiau Jūsų ieškodamas ir vis nesėkmingai. Ką gi, teko nusiraminti. Ypač su Jumis norėjo susitikti „senukas“ (Jonas Žemaitis – A.E.P.). Jo sveikata dar nėra gera“. O liepos 13 dieną rašo Kovos Broliui laišką, kuriame rūpinasi spaudos ir spaustuvės reikalais, vėl mini J. Žemaitį: „Senuko sveikata gerėja. Rudeniop galvoja pradėti vaikščioti“. Žiemoja J. Vilčinskas-Algirdas bunkeryje Balandinės miške prie Eržvilko.

1953 m. balandžio 10 d. vėl aplanko J. Žemaitį-Vytautą. „Visi reikalai dabar gulė ant Algirdo pečių. Buvo jaunas, energingas, idealistas. Žuvus A. Bakšiui, kartu su P. Morkūnu išleido „Laisvės varpą“, - rašo apie J. Vilčinską Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė knygoje „Žuvusiųjų prezidentas“. Atneša Vilčinskas J. Žemaičiui 176-ąją „Laisvės varpo“ numerį, kuriame daug gerų naujienų iš užsienio. Rašoma, kad Niujorke įvykusiame Vasario 16-osios minėjime kalbą pasakė JAV senatorius Čarlzas J. Kerstenas, primindamas pasauliui apie užgrobtus Baltijos kraštus. Lietuvos diplomatijos vadovas Stasys Lozoraitis pabrėžė: „Niekas šiandien neginčija lietuvių tautos teisės į laisvę. Ypatingą prošvaistę sudaro naujas Amerikos vyriausybės

Jonas Vilčinskas-Algirdas

nusistatymas siekti pavergtų tautų išlaisvinimo". Apsvarstę padėtį, J.Žemaitis su J.Vilčinsku priėjo prie išvados, kad reikia atstatyti ryšį su Vakarais, pasiunčiant du tris žmones per Kariją į Suomiją. Rimčiausiu kandidatu Žemaitis laiko Vilčinską-Algirdą, ketina jam pasirašyti LLKS Tarybos įgaliojimus. Nutarta susisiekti su desantininku K.Širviu-Sakalu ir drauge aptarti kelionės į užsienį galimybes. Nieko neįtaria, kad K.Širvyis jau užverbuotas. Dar 1952-ųjų spalio-lapkričio mėnesiais Širvyis pasiuntė Vilčinskui ir Bakšiui MGB padiktuotus laiškus, kuriuose pranešė laukias naujo desanto iš užsienio.

J.Vilčinskas parašo Kęstučio apygardos vadui P.Morkūnui laišką, kad „senuko“ sveikata nebloga, ir išskuba į Šakių rajono Plokščių girią per ryšininę paskirti pasimatymą su K.Širviu. Susitikimas įvyksta gegužės 6 dieną. K.Širvį atlydi nepažįstami vyrai. J.Vilčinskas norėjo su Širviu pasikalbėti vienas, bet jo palydovai, apsupti ratu, nesitraukia nė per žingsnį. Vilčinskas Širviui pranešė, kad LLKS Tarybos prezidento pirmininko J.Žemaičio pavedimu jis bandys pereiti sieną į pasienį Vakarų. Prašė Širvio nurodyti ryšio punktus užsienyje, suteikė galimybių susisiekti su VLIK'ų ar Lietuvos diplomatinio korpusu. Eiti ketino dviese su A.Šabliausku-Aru, sieną kertant Karelijos-Suomijos rajone. Todėl mokosi rusų kalbos, nes ketino keliauti vilkėdami sovietinių karininkų uniformomis. Širvyis pritarė kelionei ir pageidavo susitikti su pačiu J.Žemaičiu, kad su juo viską aptartų. Kitą susitikimą Vilčinskas paskyrė birželio 15 dieną. NKVD tuo metu tikėjosi suimti J.Vilčinską, o per jį pasiekti ir J.Žemaitį. Štai kas rašoma MVD 2N valdybos viršininko T.Župikovo pažymoje: „Per suimtą amerikiečių žvalgybos šnipą „Sakalą“ buvo vykdomos priemonės užmegzti ryšį su nacionalistinio pagrindžio vadeivomis, veikiančiomis Vakarų Lietuvoje. Apgaulės būdu naudojant ryšininę Gudiškytę ir Arūnę, gegužės 6 d. įvyko asmeninis „Sakalo“ susitikimas su Vaidoto rinktinės vadeiva Vilčinsku, slapyvardžiu „Algirdas“. Vilčinskas papasakojo, kad jis Žemaičio pavedimu ruošiasi į užsienį, ir prašė „Sakalą“ tarpininkauti. Kitas „Sakalo“ susitikimas su Vilčinsku numatytas š.m. birželio 15 d.; jo metu numatyta suimti Vilčinską ir per jį susekti Žemaitį“.

Grįžęs Vilčinskas viską papasakojo Žemaičiui. Jis susitikimui su Širviu nepritarė. Įtarimą kėlė nepažįstami Širvio palydovai. O NKVD toliau sudarinėjo savo žmogėdriškus planus: „Š.m. balandžio 13 d. slapta suimtas „Vaidoto“ rinktinės štabo narys „Rolandas“. Jis užverbuotas agentu, slapyvardžiu „Vaidila“. „Vaidila“ iš vadeivos Palubecko (jo bandoje slapstosi Žemaitis) gavo laišką, kuriame šis pageidauja susitikti su agentu. Šiame susitikime numatyta suimti Palubecką, o vėliau – banditų pagrindžio vadeivą Žemaitį“. Iš tiesų gegužės 30 dieną apgaulės būdu per suimtą Mindaugo būrio vadą Palubecką pavyko suimti ir LLKS tarybos prezidento pirmininką partizanų vadą J.Žemaitį. Vilčinskas nieko apie tai nežino. O agentas „Vaidila“, kad jį suklaidintų, gegužės 31 dieną palieka jam žinomame bunkeryje fiktyvų Palubecko laišką, kuriame pranešama, kad jis su „Peteriu“ perėjo slapstytis į naują vietą ir prašo susitikimo. Patikrinęs Vilčinskas bus įsitikinęs, kad J.Žemaitis ir J.Palubeckas slapstosi kitoje vietoje. MVD džiūgauja: „Kęstučio apygardos vado pavaduotojas Vilčinskas jau buvo susitikęs su mūsų agentūrine „Sakalo“ grupe ir numatė kitą susitikimą birželio 15 d. Šiame susitikime Vilčinskas bus paimtas ir panaudotas Kęstučio apygardos vado Morkūno areštui“.

1953 m. birželio 10 d. A.Šabliauskas-Aras susitiko agentą P.Narbutą ir pranešė, kad jį nori matyti Kęstučio apygardos štabo viršininkas J.Vilčinskas. Susitiko Vilkijos rajone, netoli Klapatynės kaimo. Vilčinskas pasidalijo įtarimais dėl K.Širvio ir nusprendė į numatytą susitikimą su juo, paskirtą birželio 15 dieną, neiti. Iki kito susitikimo, kuris buvo paskirtas birželio 30 dieną, vylėsi dar pasitarti su Žemaičiu. Todėl nutarė susitikti su J. Palubecku-Simu. Deja, nuykęs į su J. Palubecku sutartą ryšio punktą, J.Vilčinskas-Algirdas laiškų nerado. Didžiausią nerimą kėlė tuščia Simo „pašto dėžutė“: neradęs joje laiškelių, negalės susitikti su Žemaičiu. Norėdamas išsklaidyti abejones dėl Širvio, sugalvojo jį patikrinti. Per ryšininę netoli Raudonės paskyrė susitikimą, į kurį Širvyis turėjo ateiti vienas. Vietoj savęs siuntė ūkininką, kuris turėjo praeiti pro šalį ir po to atsiųsti Vilčinsko ryšininkei šifruotą telegramą apie Širvio atėjimo aplinkybes. Sutartą dieną buvo gauta telegrama, pranešanti, kad paskirtoje susitikimo vietoje kareiviai tikrino visų praeivių dokumentus. Vilčinskas suprato, kad neklydo: Širvyis – užverbuotas. Dar bandė ieškoti Palubecko-Simo, bet jokių jo pėdsakų neužtikino. Tik sužinojo Dargių kaime, kad Palubeckas žadėjo ateiti per Sekmines, bet nepasirodė. J.Vilčinską-Algirdą kankino negera nuojauta: LLKS Tarybos prezidento pirmininkas J.Žemaitis-Vytautas yra suimtas arba žuvęs. Suprato, kad, Širviui tapus išdaviku, sumažėjo ryšių su užsieniu galimybes. Todėl nutarė kitą pavasarį be niekieno pagalbos bandyti pereiti sieną kur nors SSRS šiaurėje ir taip pasiekti Vakarų. 1953 m. birželio 19 d. žuvus Kęstučio apygardos partizanų vadui P.Morkūnui, Vilčinskas perėmė Kęstučio apygardos vado pareigas. O liepos 27-osios naktį, išdaviko P. Narbuto padedami, smogikai suėmė Vaidoto rinktinės štabo viršininką A.Šabliauską-Arą. Čekistams pavyko jį užverbuoti, jis tapo agentu Vytautu. Dabar NKVD uždavinys buvo sunaikinti paskutinį Kęstučio apygardos vadą J.Vilčinską-Algirdą. Raseinių MGB šią užduotį pavedė P.Narbutui – agentui „Vaidilai“.

Rugpjūčio 21 dieną agentas „Vaidila“ susitiko su J.Vilčinsku. Šis jam papasakojo apie sumanymą kitais metais vykti į Vakarų ir pakvietė jį keliauti drauge, net nenujausdamas, kad MGB agentas „Vaidila“ galvoja ne apie užsienį, o kaip įvykdyti enkavėdistų užduotį – paimti Vilčinską gyvą. Agentas „Vaidila“ perdavė Vilčinskui A.Šabliausko laišką, kviečiantį susitikti rugsėjo 18 dieną ir aptarti einamuosius reikalus. Nieko neįtardamas J.Vilčinskas ir partizanas J. Dobrovolskis atėjo 12 valandą nakties į susitikimą su A.Šabliausku ir P.Narbutu Šimkaičių valsčiuje, Antanavos kaime, Ramono sodyboje. Agentai pakvietė juos nueiti į netoliese esančią ryšininę sodybą. Pasaloje krūmuose laukė dar trys smogikai. O toliau, už 300 metrų, buvo išsidėsčiusi saugumo pajėgų grupė. Agentui „Vaidilai“ kosėjimu davus ženklą, A.Šabliauskas šovė į J.Vilčinską ir sunkiai jį sužeidė. Atsišaudydamas pistoletu, J.Vilčinskas dar bandė bėgti, bet jį pasivijo pasaloje tykojusių smogikų kulkos. Taip žuvo paskutinis Kęstučio apygardos vadas Jonas Vilčinskas-Algirdas. Agentas Vytautas trimis pistoleto šūviais nušovė ir partizaną J. Dobrovolskį. Jų kūnai patyčioms buvo numesti Raseiniuose. Užkasimo vieta nežinoma. Kapas nerastas. Kęstučio apygarda buvo sunaikinta.

1999 metais Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Vilčinskas Jonas-Algirdas buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3-jo laipsnio ordinu (po mirties).